

TÜRKÇE ÖĞRETMENİ ADAYLARININ ELEKTRONİK SÖZLÜK VE YAZIM KILAVUZU KULLANMA ALİŞKANLIKLARI¹

Sedat MADEN², Aslı MADEN³

Öz

Dijital ortamlar, sözlük ve yazım kılavuzu gibi kaynakların kullanımını etkilemekte ve zamanla değiştirmektedir. Bugün internet üzerinden erişilen, bilgisayar ve mobil cihazlar aracılığıyla kullanılabilen sözlük ve yazım kılavuzları mevcuttur. Araştırmada, Türkçe öğretmeni adaylarının elektronik (e-) sözlük ve yazım kılavuzu kullanma alışkanlıklarının tespit edilmesi amaçlanmaktadır. Araştırma, nitel araştırma desenine göre yürütülmüştür. Araştırmanın örnekleme, bir devlet üniversitesinin eğitim fakültesinde öğrenim gören Türkçe öğretmeni adayları (n=80) arasından belirlenmiştir. Adayların e-sözlük ve yazım kılavuzu kullanma alışkanlıklarını tespit etmek için alanyazındaki ilgili araştırmalardan hareketle araştırmacılar tarafından geliştirilmiş olan yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Hazırlanan form araştırmacılar tarafından örnekleme adaya elden ulaştırılmış ve yüz yüze görüşme sağlanmış, sonra toplanmıştır. Elde edilen veriler üzerinde nitel analiz teknikleri kullanılarak yorumlanmıştır. Araştırma sonucunda; Türkçe öğretmeni adaylarının çoğunluğunun e-sözlük ve yazım kılavuzu kullandığı tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: E-Sözlük, E-Yazım Kılavuzu, Türkçe Öğretmeni Adayı, Alışkanlık.

Electronic Dictionary and Spelling Book Use Habits of Turkish Teacher Candidates

Abstract

Digital media is effect the use of resources such as dictionary and spelling guide and change over time. Today, there are many dictionary and spelling guides using through computer and mobile devices and accessible on the internet. The purpose of this study is to identify habits of Turkish teacher candidates use of e-dictionary and e-spelling book. The research was conducted according to the qualitative research design. The sample of the study was selected among the Turkish teacher candidates (n= 80) who are studying at the faculties of education at a state university. A semi-structured interview form developed by researchers to collect data. The prepared form was delivered to the candidates in the sample by the researchers and collected face-to-face. The data were comment by using qualitative analyze techniques. The result of the research found that most Turkish teacher candidates used e-spelling book and e- dictionary.

Keywords: E-Dictionary, E-Spelling Book, Turkish Teacher Candidate, Habits.

- 1 Bu çalışma, 11-14 Mayıs 2017 tarihleri arasında Ordu Üniversitesi'nde düzenlenmiş olan 9. Uluslararası Eğitim Araştırmaları Kongresi'nde sunulan sözlü bildirisinin genişletilmiş hâlidir.
- 2 Doç. Dr., Giresun Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türkçe Eğitimi Ana Bilim Dalı, E-posta: sedat.maden@giresun.edu.tr
- 3 Öğr. Gör., Giresun Üniversitesi, Türk Dili Bölümü, E-posta: asli.maden@giresun.edu.tr

Giriş

İnsan sözcüklerle düşünür ve çevresini anlamlandırabilir. Bu nedenle her birey geniş bir anlam dünyasına sahip olabilmek ve çevresi ile kolay ve etkili anlaşabilmek için sözcük hazinesini zenginleştirmelidir. Sözcük hazinesi “bir dilin bütün kelimeleri; bir kişinin veya bir topluluğun söz dağarcığında yer alan kelimeler toplamı” (Korkmaz, 1992, s.100) olarak tanım bulan aynı zamanda sözcük dağarcığı, söz dağarcığı ve kelime serveti gibi çeşitli kullanımları olan bir kavramdır.

Sözcük hazinesinin zenginliği bireyin düşünme becerisi ile de yakından ilgilidir. “Dilin özelliklerinden birisi, düşünce ile iç içe olmasıdır. Düşünceler dil yardımıyla ortaya konarak başkalarına iletilir. Düşüncelerin gelişmesini sağlayan temel unsur, sözcüklerdir. Sözcük ve kavram zenginliği düşünme sürecinde akılcılığa ve düşünce zenginliğine işaret eder” (Budak, 2000,s.19). Psikolojik ve sosyolojik anlamda kendi ve çevresi ile barışık, sağlıklı zihinsel gelişime sahip bir çocuk ailesinden ana dilini edinirken sözcük hazinesinin ilk ürünlerini de elde eder. Bu temel hazine okul yaşantısı ile gelişir ve sonraki yaşantılarla zenginleşerek ilerler. “Çocuk, ana dilini, ailesi ve yakın çevresinden belli varlıkların adları ve bunlarla ilgili eylemleri, nitelikleri gösteren sözcükleri tanıyarak, söyleyerek öğrenmeye başlar. Bu bilgi ve beceri zihinsel gelişimi ile birlikte, okulda öğrendiği bilgilerden gelen sözcükler ve terimlerle artar. Öğrenimi, yaşantıları ve düşünme yeteneği ilerledikçe gelişir” (Göğüş, 1983, s.41). Dolayısıyla bireyin sözcük hazinesinin zengin olması düşüncelerinde de aynı zenginliğinin ortaya çıkacağını göstermektedir. Ana dili anne karnında temelleri atılan bir süreç olsa da düzenli ve kuralı biçimde geliştirilmesi okulda sağlanabilmektedir. Bu nedenle dil öğretiminde sözcük hazinesinin zenginleştirilmesi, dilin inceliklerini ve güzelliklerini yansıtan diğer söz varlığı unsurlarının yeni kuşaklara edindirilmesi önemlidir. Zira insan sözcüklerle düşünür ve yine sözcüklerle kurduğu cümleler aracılığıyla düşüncelerini çevresine aktarır. Bu bağlamda, sözcük hazinesinin geliştirilmesi, duyu ve düşüncelerin doğru sözcüklerle ve zengin bir anlam dünyası ile aktarılmasını sağlayarak bireysel ve toplumsal anlamda anlaşmanın ve uzlaşmanın dolayısıyla iletişimin güçlenmesine yardımcı olur.

Dil öğretimi sürecinde, ilk okuma ve yazma aşamasından itibaren sözcük hazinesinin geliştirilmesi de ön planda tutulmalıdır. “Sözcükler dilin yapı taşlarıdır. Doğru kullanıldığında yaşamı kolaylaştıran ve başarıyı sağlayan bir anahtardır. Toplumsal yaşamın temelinde doğru iletişim, iletişimin temelinde ise dili doğru kullanma becerisi dolayısıyla da dilin yapı taşları olan sözcükleri doğru kullanabilme yatmaktadır. İlköğretim aşaması, yazı ve konuşma dilinin temel özelliklerinin kavratılması” (Kolaç, 2009, s.50-51), dil becerilerinin etkili kullanılmasında dair kazanımların öğretilmesi açısından önemli bir basamaktadır. Bu aşamada okuma, dinleme, konuşma ve yazma becerileri ile birlikte öğrencilerin sözcüklere

dair anlam ve kurallarla ilgili bilgileri artırılmalıdır. Ancak bu dönemde seslendirme ve yazma becerisi ile ilgili yaşanan zorlukların daha sonra aşılması daha zahmetli olabilir. Bu nedenle ilk öğretim aşamasında Türkçe derslerinde çocukların sözcüklerin anlam özelliklerini ve yazılışlarına dair kuralları teorik ve pratik düzeyde kazanmaları beklenmektedir. Bu hedefe ulaşabilmek için sözcüklerin anlam özelliklerinin öğrenilmesini sağlayacak dil hazinesi olarak görülen sözlüklerin kullanımının alışkanlık hâlinde öğretilmesi gerekmektedir.

Türkçe Sözlük (TDK, 2011, s.XI)'ün sunuş bölümünde sözlük için “sözlük, bir dilin bütün veya belirli bir dönemdeki sözcüklerini yazılışları, türleri, söylenişleri, temel ve yan anlamları, kullanım özellikleri bakımından kayıt altına alan, açıklayan, edebî metinlerden seçilen cümlelerle örneklendiren, alıntı sözcüklerin hangi dilden geçtiğini bildiren başvuru kaynağı” tanımı yer almaktadır. Söz yerindeyse sözlükler bir dilin söz varlığının taşıyıcısı, koruyucusu ve en somut hâlidir. Dolayısıyla sözlükler, bir dil için ve onun kullanıcıları için büyük önem taşımaktadır. Bu bilinçle okul çağlarından itibaren çocuklara sözlüğün işlevi, nasıl kullanılacağı ve günlük hayatta başvuru kaynağı olarak kullanılabileceği gösterilmelidir. Sözlük kullanımının sadece ders içinde gerekli olan sözcüklerin anlamını öğretmede değil hayat boyu ihtiyaç duyulan sözcüklerin anlamlarını öğrenmek için yapılacak bir alışkanlık olduğunu kavratmak daha büyük fayda sağlayacaktır.

Okunan ve dinlenene anlam vermek için konuşulan ve yazılanı ise anlamlı biçimde sunabilmek için sözlük bir başvuru kitabı ve temel kaynaktır. Karadağ (2011, s.195)'a göre sözlük, “bir başvuru kitabı olarak, özellikle anlama becerilerinin kullanılmasında karşılıklı anlaşmaya dayanan bir eğitim ortamı oluşturur. Öğrenciler için dinleme ve okuma sırasında karşılaşılan ve anlamı çözülemeyen sözler için sözlüğe başvurmak, geçerli ve güvenilir bir yoldur. Anlatma becerilerinin kullanılmasında ise sözlükler öğrenciye, aktarılacak anlamın karşılığının doğrulanması, doğru yazım ve söyleyişe dair bilgi kaynağı olarak rehberlik etmektedir.”

Sözlükler, hem öğretim ortamında hem de günlük yaşamda öneme sahiptir. Bununla birlikte sözlükler bir dersin ana materyali olan kitaplarla farklı işlev görmektedir. Ders kitabının yerine kullanılmayacak ancak ders kitabındaki konunun doğru anlaşılmasını sağlayacak bir işleve sahip olan sözlükler amaç ve kazanımlar doğrultusunda farklı türlerde hazırlanabilmektedir. Ancak dikkat edilecek husus “hedef kitlenin beklentilerine cevap veremeyen sözlüklerin başarılı olma ihtimalinin” yüksek olmamasıdır (Boz, 2006, s.31).

Türkçe öğretiminde dil becerilerini geliştiren öğrencinin kendi seviyesine ve ihtiyaçlarına göre sözcük kapasitesini yükseltmek için sözlük kullanması zorunludur. Ana dili eğitimi çerçevesinde öğrencilerin sözlük kullanma alışkanlığı geliştirilmelidir. Bunun için “sözlük kullanma konusundaki temel bilgiler öğrencilere verildikten sonra aranan sözcüğün sözlükten nasıl bulunabileceği öğretilmeli

ve öğrencilerin derslere sözlükle gelmeleri sağlanmalıdır” (Göçer, 2009, s.1039). Türkçe öğretmenleri, öğrencilerine sözlük kullanımı ile ilgili aşağıdaki ilkeleri özenle ve tekrar eden alıştırmalarla kavratmalıdır:

a) Sözlüklerde, madde başlarının alfabe sırasıyla dizildiği; sözcüklerin yalnız baş harfleriyle değil bundan sonraki harfleriyle de sıraya konulduğu,

b) Sözcüğün türü (isim, fil vb.), yapısı (basit, birleşik, türemiş) ve köken bilgisini (sözcüğün hangi dilden geçtiği) gösteren kısaltmalardan nasıl yararlanılacağı,

c) Sözcükler çekim eki aldığında gerçekleşen ses değişimlerinin gösterimi,

ç) Sözcüğün anlamının açıklanışında tanımların, eş ve zıt anlamlıların yardımıyla örneklendirildiği,

d) Çok anlamlı sözcüklerin bütün anlamlarının açıklandığı; en çok kullanılan anlamın en öne alınarak her anlama ayrı bir sıra numarası verildiği,

e) Madde başıyla ilgili deyimlerin ve terimlerin açıklandığı,

f) Terimlerin ait olduğu alanların kısaltmalarla gösterildiği,

g) Sözcüklerin sesletim özelliklerinin nasıl verildiği,

h) Sözlükte kullanılan kısaltmalar ve özel işaretlerin (oklar, renkler vb.) ne anlama geldiği (Göğüş, 1978, s.368-369).

Türkçe dersi öğretim programı incelendiğinde öğretim sürecinde sözlük kullanımı açısından belirlenen hedefler açıkça görülmektedir: Programda belirlenmiş olan;

Bir metinde bilmediği kelimeleri belirler ve bu kelimelerin anlamlarını sözlük vb. kaynakları kullanarak öğrenir.

Sözcükleri öğrenmek için sözlük, atasözleri ve deyimler sözlüğü vb. araçlar kullanılacaktır.

Sözcükleri öğrenmek için görseller, resimli sözlük, sözlük, deyimler ve atasözleri sözlüğü, kelime haritası, kelime duvarı, kelime kartları ve benzer araçlar kullanılacaktır.

Bir bilgiye veya içeriğe erişmek için basılı ve dijital içeriklerde içindekiler ve sözlük bölümünü kullanmayı bilir” (Millî Eğitim Bakanlığı, 2015) kazanım ifadeleri öğrenmeye anlama ve söz varlığını zenginleştirme becerilerini kazandırmada sözlük kullanımına ne oranda önem verildiğini göstermektedir. Bu kazanım ifadeleri Türkçe öğretmenin öğrenciyi sözlük kullanma konusunda bilgilendirme ve yönlendirme sorumluluğunu da belirlemektedir. Dikkat çeken bir diğer önemli nokta ise, Türkçe dersi öğretim programının hem basılı hem de çağın teknolojik gelişmelerine uyumlu biçimde dijital / elektronik sözlüklerin de kullanımı tavsiye etmesidir.

Sözlükler aracılığıyla öğrencilerin anlam dünyaları zenginleşirken sözcüklerin yazılı anlatımda nasıl ve ne şekilde kullanılabileceğini öğrenebilecekleri ve kontrol etmek için başvuracakları bir diğer kaynak ise yazım kılavuzudur. Çünkü anlamın oluşabilmesi için sözlükteki anlama dair bilginin edinilmesi yeterli değildir.

“Anlamın oluşması, yazılı ifadenin doğru ve yazım kurallarına uygun biçimde kullanılmasına bağlıdır. Yazı, dilin kurallarıyla uyum sağladığı sürece düşünce ya da anlamı biçimlendirir” (Karadüz, 2008, s.430). Dolayısıyla kendisini ifade etmek isteyen birinin yazılı anlatımda sözcükleri ne şekilde kullanacağını anlamın karşı tarafa aktarımında belirleyici bir rolü vardır. Bunun için sözcüklerin yazılıştı ve söylenişteki hâlleri ve uyulması gereken kurallar için yazım kılavuzuna başvurulmalıdır.

“Bir dilin sözcüklerinin doğru olarak yazıya geçirilmesini sağlayan ortak yazma biçimine yazım (imlâ) denir” (Kavcar, Oğuzkan ve Aksoy, 2002, s.50). Yazım kurallarını içeren kaynak ise yazım kılavuzudur. Yazım kurallarını içeren kılavuzlar yazıda birliğin sağlanması için büyük öneme sahiptir.

Sözcükleri doğru biçimde yazmayı öğretmek, “doğru yazım yoluyla sözcükleri doğru söylemeye alıştırmak, yazım kurallarını öğretmek yazım kılavuzuna sadık kalınarak öğretilir. Yazma gibi sistemli ve düzenli bir eylemin kurallarına hâkim olmak için ancak yazım kuralları, sözcüklerin doğru yazımı gibi konuları ihtiva eden yazım kılavuzu kullanılmalıdır. Nasıl ki bir cihazın usulüne uygun olarak kullanılması için o cihazın dilinden anlayan, cihazı üreten, piyasaya süren kişilerce hazırlanan kılavuzlardan istifade edilmesi gerekiyorsa; yazma gibi sistemli ve belli bir birikim ve bilgi gerektiren bir eylem de, yazım kılavuzlarının kullanılmasıyla doğru bir şekilde gerçekleştirilmiş olur” (Erkınay, 2011, s.4).

Okul çağından itibaren çocuğa yazılı anlatım sürecinde yazım kılavuzundaki kuralları esas alması gerektiği öğretilmeli, bir alışkanlık hâlinde günlük yaşamında sürdürmesi sağlanmalıdır. Sözlük ve yazım kılavuzu kullanmanın ilköğretim çağında öğrencilere kazandırılması, alışkanlık hâline getirilmesinde Türkçe öğretmenlerinin sorumluluğu çok yüksektir. Türkçe öğretmenleri ders içinde sözlük ve yazım kılavuzuna hangi durumlarda ve ne şekilde başvurulacağını örnek kullanımlarla göstermeli, aynı zamanda nasıl kullanılması gerektiğine dair alıştırtma ve tekrarlarla öğrencilerin bu kaynakları etkili kullanmasını sağlamalıdır. Öğretmenlerin ders içinde ve dışında örnek davranışları ile sözlük ve yazım kılavuzunun kullanımına yönelik yaşantılar oluşturması öğrencilerin sözlük ve yazım kılavuzu kullanımlarında teşvik kaynağı olacaktır. Zira alışkanlığa dönüşecek bilgi ve beceri için öğrenciler öncelikle öğretmeninde bu özelliği arayacaktır. Dolayısıyla birer alışkanlık hâlinde öğrenciye veya bireye kazandırılması gereken sözcüğün anlamını öğrenmek için sözlüğe, sözcüğün doğru yazımı için yazım kılavuzuna başvurma becerisi öncelikle öğretmenlerin de sahip olması gereken birer beceridir.

Hem hizmet içinde Türkçe öğretmenlerinin hem de hizmet öncesi evrede öğretmen adaylarının sözlük kullanma ve yazım kılavuzundan yararlanma alışkanlığına sahip olması, eksiklik söz konusu ise lisans öğrenimi döneminde bunun giderilmesi bu bakımdan önem arz eder. Her öğretmen adayının öncelikle kendisine ait basılı bir Türkçe sözlüğünün ve yazım kılavuzunun olması, ihtiyaç duydukça kullanması beklenmelidir.

Sözlük kullanımının gerekliliği ve kullanım ilkeleri kavratılarak alışkanlık hâline getirilmesi Türkçe derslerinde öğrenciye kazandırılacak önemli konulardandır. “Bu nedenle ders dışı sözlük kullanımının teşvik edilmesi mühim bir meseledir. Öğrencilerin sözlüğe ulaşmalarının kolaylaştırılması sözlüklere yönelik olumlu tutum geliştirmelerine katkı sağlayabilir. Teknolojinin gelişmesi ve hızla yayılmasıyla akıllı telefon ve tabletlerin öğrencilerin hayatında geniş bir yer tutmaktadır. Öğrencilerin büyük bir kısmında tablet veya akıllı cep telefonu bulunmaktadır. Bu yüzden derslerde sadece matbu sözlük kullanma yerine öğrencilerin ilgilerini çekecek bilgisayar ortamındaki sözlük uygulamaları kullanılabilir” (Can ve Deniz, 2016, s.333). Aynı şartlar sözcüklerin yazımını öğrenmek ve kontrol etmek amacıyla başvurulacak elektronik yazım kılavuzları için de geçerlidir.

Elektronik ortamlardaki sözlük ve yazım kılavuzlarından gerek genel ağ üzerinden gerekse mobil cihaz uygulamalarından yararlanma bilgi çağında, doğal ve gerekli bir durumdur. Bahsedilen elektronik kaynaklar dijital ortamın ve genel ağın kolay erişim, güncellik ve görsel-işitsel diğer özellikleri ile her geçen gün artmakta ve yenilenmektedir. Söz gelimi; Türk Dil Kurumu’nun sözlükleri (http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_content&view=article&id=645) ile Dil Derneği’nin Türkçe Sözlük’ü (<http://www.dilderneği.org.tr/TR,274/turkce-sozluk-ara-bul.html>) genel ağ üzerinde arama yapıldığında ulaşılabilen başlıca e-sözlüklerdir. Bunlarla birlikte, <https://www.turkcesozluk.net/turkce> gibi sözlük siteleri de örnek olarak verilebilir. Aynı şekilde; Türk Dil Kurumu’nun Yazım Kılavuzu (http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_yazimkilavuzu&view=yazimkilavuzu) ile Dil Derneği’nin Yazım Kılavuzu (<http://www.dilderneği.org.tr/TR,276/yazim-kilavuzu-ara-bul.html>) ulaşılabilen başlıca e-yazım kılavuzlarıdır. Bunlara ek olarak, <http://www.dilbilgisi.net/sozlukler/yazim-kilavuzu/>, <https://www.turkedebiyati.org/imla-kilavuzu.html> ve <http://www.abecem.net/imla-kilavuzu/> gibi genel kılavuzları esas alan internet siteleri de örnek olarak gösterilebilir. Ayrıca hem anlam hem de sözcüğün yazımına dair bilgi içeren <http://www.turkcesozluk.org/browse/> gibi siteler de bulunmaktadır. Bahsi geçen genel ağ sitelerinin yanında; Türk Dil Kurumu’nun sözlük ve yazım kılavuzunu kaynak olarak alan mobil uygulamalar da mevcuttur (<https://play.google.com/store/apps/details?id=org.kis.mck.turkdilkurumusozluk&hl=tr> ve <https://play.google.com/store/apps/details?id=com.imla.kilavuzu&hl=tr> gibi) ve genel ağ üzerinden bu yazılımlara erişilebilmektedir.

Alanyazın konu ile ilgili olarak tarandığında; sözlük kullanımının sözcük hazinesini geliştirme ve okuma becerisi açısından önemi, tutum ve alışkanlık olarak sürdürülme düzeyi, öğretmenlerin görüşleri gibi açılardan incelendiği tespit edilmiştir (Kolaç, 2009; Boz ve Demirtaş, 2011; Yaman, 2010; Yaman ve Dağtaş, 2010; İbe Akcan, 2012; İbe Akcan, 2015; Özbay ve Melanlıoğlu, 2013; Melanlıoğlu, 2013; Dağtaş, 2014; Can ve Deniz, 2016). Aynı şekilde yazım kılavuzu kullanımı ile ilgili tutum ve alışkanlık durumunun incelendiği çalışmalara da rastlanmaktadır (Kolaç, 2009; Erkinay, 2011). Bahsi geçen araştırmalar içinde Dağtaş (2014)'ın ortaokul öğrencilerinin elektronik sözlüklere yönelik görüşlerini belirlemeyi amaçlayan araştırması dışındakiler basılı sözlüklerin kullanımı ile ilgili alışkanlık, tutum ve görüş durumlarına yönelik amaçlarla hazırlanmıştır. Bununla birlikte yazım kılavuzu kullanımı konusunda da basılı kılavuzun kullanımı ile ilgili veriler üzerinden sonuçlar sunulmuştur. Doğrudan elektronik sözlük ve yazım kılavuzunun kullanımına yönelik olmazsa da bazı araştırmalarda elektronik kaynaklara ilişkin bulgulara ve önerilere ulaşılmıştır. Örnek olarak; Melanlıoğlu (2013) araştırmasında öğrencilerin elektronik sözlük kullanmak istediğine dair, İbe Akcan (2015) ise yabancı dil bölümü öğrencilerinin çoğunun elektronik sözlük kullandığına dair, Özbay ve Melanlıoğlu (2013) da, Türkçeyi yabancı dil olarak öğrenenlerin elektronik Türkçe sözlük tercihlerinin yüksek oranda olduğuna dair bulgulara ulaşmıştır. Ayrıca Bağcı (2011) da, ilköğretim öğrencilerinin noktalama işaretleri ve yazım kurallarını uygulama düzeyini belirlediği araştırmasında sanal sözlük ve yazım kılavuzunun kullanılmasına ilişkin öneride bulunmuştur.

Buna karşın yabancı alanyazında e-sözlük kullanımı ile ilgili çeşitli araştırmalar yer almaktadır. Taylor ve Chan (1994), üniversite öğrencileri ile öğretmenlerin elektronik sözlüklere yönelik görüşlerini belirlediği, Jian ve diğerleri (2009)'nin ise, öğrencileri elektronik sözlük kullanmaya yönelten sebepleri araştırdığı, Amirian ve Heshmatifar (2013)'ın elektronik sözlüklerin etkililiğini tespit ettiği çalışmalar burada örnek gösterilebilir (akt. Dağtaş, 2014, s.545,550). Elektronik sözlük ve yazım kılavuzu kullanma ile ilgili yeterince çalışmanın olmaması, ayrıca Türkçe öğretmeni adaylarının bu açıdan alışkanlıklarının belirlenmemesi yapılacak araştırmanın değerini artırmaktadır.

Çağın teknolojik koşulları ve insan hayatının dijital ve elektronik araçlara göre şekillenmesi dikkate alındığında, sözlük ve yazım kılavuzuna artık elektronik ortamlarda ulaşılabilirdiği, basılı kitap taşıma ve ulaşım gibi sınırlılıkların ortadan kalktığı da görülmektedir. Günümüzde bilgi edinme ihtiyacı için bu tür elektronik kaynaklara yönelme de bilginin çoğalması, hız, kolaylık, yenilenme, değişen koşullar gibi etkenlerden dolayı adeta birer zorunluluktur. Bu nedenle, Türkçe öğretmeni adaylarının elektronik (e-) sözlük ve yazım kılavuzlarından yararlanma alışkanlıklarının ortaya konmasının, konuyla ilgili var olan durumun belirlenmesi, eğitim içeriklerinin düzenlenmesi ve gerekli tedbirlerin alınması adına fayda sağlayacağı öngörülmektedir.

Araştırmanın amacı

Bahsedilen gerekçelerden hareketle, araştırmada Türkçe öğretmeni adaylarının e-sözlük ve yazım kılavuzu kullanma alışkanlıklarının tespit edilmesi amaçlanmaktadır.

Yöntem

Sözlük ve yazım kılavuzu kullanma alışkanlığına ilişkin var olan durumu olduğu gibi ortaya koymak amaçlandığından nitel araştırma deseni kullanılmıştır. Nitel araştırma "gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi nitel veri toplama yöntemlerinin kullanıldığı, algıların ve olayların doğal ortamında gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konulmasına yönelik bir sürecin izlendiği araştırma olarak tanımlanabilir" (Yıldırım ve Şimşek, 2011, s. 39). Bu doğrultuda çalışmada, yarı yapılandırılmış görüşme formuyla Türkçe öğretmeni adaylarının elektronik sözlük ve yazım kılavuzu kullanma alışkanlığı belirlenmeye çalışılmıştır.

Araştırmanın Örnekleme

Araştırmanın örneklemini, 2016-2017 yılında Giresun Üniversitesi Eğitim Fakültesinde öğrenim gören 80 Türkçe öğretmeni adayını oluşturmaktadır. Araştırmada amaçlı örnekleme çeşitlerinden, kolay ulaşılabilir durum örnekleme kullanılmıştır (Yıldırım ve Şimşek, 2011, s.113).

Verilerin Toplanması ve Analizi

Araştırmada, veri toplama aracı olarak araştırmacılar tarafından geliştirilen yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır.

Görüşme formu oluşturulmadan önce alanyazın taranmış, benzer ölçme araçları incelenerek 12 soruluk bir form taslak hâlde oluşturulmuştur. Taslak form, üç Türkçe eğitimi uzmanı tarafından dil ve anlatım, kapsam geçerliği açısından incelenmiş birtakım değişikliklere gidilmiştir. Değişiklik yapılan hâli, 1 eğitim bilimleri uzmanınca gözden geçirilmiştir. Kapsam ve uygulama açısından hazırlanan görüşme formunun 10 Türkçe öğretmeni adayını üzerinde pilot uygulaması yapılmıştır. Adayların sorulara ilişkin cevapları ve önerileri alınmış, iki sorunun formdan çıkartılmasına karar verilmiştir. Uygulama için son şekli verilen "E-Sözlük ve Yazım Kılavuzu Kullanma Görüşme Formu" *Evet* ve *Hayır* şeklinde beş kısa cevaplı, beş de açık uçlu soru ile yarı yapılandırılmış biçimde örnekleme deki adaylara elden ulaştırılmış ve cevapları alınmıştır.

Araştırmada elde edilen veriler, araştırmacılarla birlikte üç alan eğitimi uzmanı tarafından değerlendirilmiş ve sınıflandırılmıştır. Yapılan sınıflandırmalar karşılaştırılarak tutarlılıkları, benzerlik ve farklılıkları belirlenmiştir. Kısa cevaplı sorulara ait veriler sayısallaştırılarak frekans değerleri tablolar hâlde görsel hâle

getirilmiştir. Veri toplama aracında yer alan sorulara verilen cevapların niteliğine göre betimsel ve içerik analizi bir arada kullanılmıştır. Görüşme formundaki açık uçlu sorularda ve yorum içeren cevaplarda içerik analizi, tek cevaplı sorularda betimsel analiz tekniği uygulanmıştır.

Verilerin analizinde ve yorumlanmasında görüşmeye katılmış her bir öğretmen adayı için **Ö (Ö1,Ö2,Ö3 gibi)** kodlaması kullanılmıştır.

Bulgular

Görüşme formunda yöneltilen sorulara katılımcıların verdikleri cevaplar doğrultusunda ulaşılan bulgular aşağıda verilmiştir.

1. Kendinize ait basılı bir Türkçe sözlük ve yazım kılavuzuna sahip misiniz? sorusu ile ilgili bulgular

Tablo 1. *Basılı Türkçe sözlük ve yazım kılavuzuna sahip olma durumu*

Basılı sözlük ve yazım kılavuzuna sahip olma durumu	f	%
<i>Sahip Olanlar</i>	60	75
<i>Sahip Olmayanlar</i>	20	25

Araştırmanın örneklemindeki Türkçe öğretmeni adaylarından 60'ı (%75) kendine ait basılı Türkçe sözlük ve yazım kılavuzunun olduğunu, 20'si (%25) ise olmadığını belirtmiştir. Bu bulgu, Türkçe öğretimi konusunda mesleki eğitim alan adayların çoğunluğunun sözlük ve yazım kılavuzuna sahip olduğunu göstermektedir.

2. Türkçe sözlük ve yazım kılavuzundan hangi durumlarda yararlanıyorsunuz? sorusu ile ilgili bulgular

Tablo 2. Türkçe sözlük ve yazım kılavuzu kullanma durumları

Öğretmen Adayları	f	İfade edilen
Ö1,Ö2,Ö4,Ö5,Ö10,Ö11,Ö14, Ö15,Ö17,Ö18,Ö19,Ö20,Ö22, Ö23,Ö24,Ö25,Ö26,Ö30,Ö32,Ö33, Ö36,Ö46,Ö48,Ö51,Ö53,Ö56,Ö60, Ö61,Ö62,Ö63,Ö65,Ö67,Ö69,Ö70, Ö76,Ö77,Ö79,Ö80	38	Sözcüğün yazımında, noktalama işaretlerinin kullanımında yazım kılavuzuna, Anlamı bilmediğim sözcük olursa sözlüğe başvururum.
Ö3,Ö6,Ö7,Ö9,Ö27,Ö31,Ö37,Ö38, Ö40,Ö49,Ö54,Ö74,Ö75	13	Mecbur kaldığımda, gerektiğinde, rapor tesliminde ve ödevlerimi yapmak için kullanıyorum
Ö8,Ö35,Ö47,Ö52,Ö55,Ö57,Ö59, Ö64,Ö66,Ö71,Ö72,Ö73	12	Kitap okurken yararlanıyorum
Ö12,Ö13,Ö78,Ö45	4	Merak ettiğim sözcüğe bakmak için kullanırım.
Ö16	1	Biri sorduğunda bakıyorum.
Ö21	1	Sözcüğün ayrı ve bitişik yazımına bakmak için yazım kılavuzuna bakarım.
Ö28,Ö29	2	Yazarken takıldığım yerlerde ve yazdıklarımı kontrol etmek için yararlanıyorum
Ö34,Ö39,Ö41	3	Soru çözerken yararlanıyorum
Ö42,Ö43,Ö44,Ö50,Ö58,Ö68	6	Yararlanmıyorum.
	80	

Türkçe öğretmeni adaylarının sözlük ve yazım kılavuzunu hangi durumlarda kullandığına dair bulgular incelendiğinde; adayların 38'inin (%47,5) karşılaştığı bir sözcüğün anlamını bilmediğinde sözlüğe, yazımını ve noktalama işaretlerini karıştırdığında ise yazım kılavuzundan yararlandığı görülmektedir.

Ayrıca adaylardan;

13'ünün gerektiğinde, rapor ve ödev tesliminde ihtiyaç duyduğunda,

12'sinin ise kitap okurken,

4'ünün bir sözcüğün anlamını ya da yazımını merak ettiğinde,

2'sinin yazı yazarken takıldığında ve yazdıklarını kontrol ettiğinde,

1'in kendisine soru yöneltildiğinde sözlük ve yazım kılavuzundan yararlandığı belirlenmiştir. Buna karşın 6 aday sözlük ve yazım kılavuzundan hiç yararlanmadığını beyan etmiştir. Bu bulgu, adayların hemen hemen yarısının sözlük ve yazım kılavuzunu bir bilgi kaynağı olarak hangi amaçla kullanacağını farkında olduğunu, diğer adayların ise farklı amaçlarla ve ihtiyaç durumunda bu kaynaklara başvurduğunu göstermektedir.

3. Elektronik cihazlar üzerinden sözlük kullanıyor musunuz? sorusu ile ilgili bulgular

Tablo 3. E-sözlük kullanma durumu

Elektronik sözlük kullanma durumu	f	%
<i>Evet, kullanıyorum</i>	70	87,5
Her Gün	4	
Ara Sıra	54	
Nadiren, Çok Az	12	
<i>Hayır, kullanmıyorum</i>	10	12,5

Örneklemdaki Türkçe öğretmeni adaylarının e-sözlük kullanma durumlarına dair bulgular incelendiğinde; adaylardan 70'inin (%87,5) e-sözlük kullandığı, bu adayların 4'ünün *Her Gün*, 54'ünün *Ara Sıra* ve 12'sinin *Nadiren* e-sözlüğe başvurduğu görülmektedir. Buna karşın öğretmen adaylarının 10'unun (%12,5) ise hiç e-sözlük kullanmadığı da belirlenmiştir. Bu bulgu, teknolojik gelişmelerin şekillendirdiği yaşam şartlarına uygun olarak, adayların sözlük kullanma konusunda belirli farkındalık ve yeterliliğe sahip olduğunu göstermektedir.

4. Elektronik cihazlar üzerinden yazım kılavuzu kullanıyor musunuz? sorusu ile ilgili bulgular

Tablo 4. E-yazım kılavuzu kullanma durumu

Elektronik Yazım Kılavuzu Kullanma Durumu	f	%
<i>Evet, kullanıyorum</i>	68	85
Her Gün	3	
Ara Sıra	49	
Nadiren, Çok Az	16	
<i>Hayır, kullanmıyorum</i>	12	15

Örneklemdaki Türkçe öğretmeni adaylarının e-yazım kılavuzu kullanma durumlarına dair bulgular incelendiğinde; 68 adayın (%85) e-yazım kılavuzu kullandığı, bu adayların 3'ünün *Her Gün*, 49'unun *Ara Sıra* ve 16'sının *Nadiren* e-yazım kılavuzuna başvurduğu görülmektedir. Buna karşın öğretmen adaylarının 12'sinin (%15) ise hiç e-yazım kılavuzu kullanmadığı da belirlenmiştir.

Bunlara ek olarak, görüşme formu aracılığıyla adayların çoğunluğunun (n=62) Türk Dil Kurumunun elektronik ortama aktardığı Türkçe sözlüklere ve yazım kılavuzuna başvurduğu da görülmüştür. Bu bulgu, TDK'nin Türkçe sözlük ve yazım kılavuzunu dijital bir kaynak olarak erişime açmasının çağın koşullarına uygun bir hizmet olduğunu ve kullanıcıların bu uygulamaya yoğun biçimde başvurduğunu göstermektedir. Öğretmen adaylarının 3'ünün cep telefonunda mobil sözlük uygulamasının olduğu, diğer e-sözlük kullananların internet üzerinden sözlüklere eriştiği de tespit edilmiştir. Diğer bir ifade ile, son dönemlerde kullanımı yaygınlaşan bilgisayar özellikli (akıllı) cep telefonların sözlük kullanımında etkili olduğu söylenebilir.

5. Elektronik cihazlar üzerinden yabancı dil sözlükleri kullanıyor musunuz? sorusu ile ilgili bulgular

Tablo 5. E-yabancı dil sözlüğü kullanma durumu

Elektronik Yabancı Dil Sözlükleri Kullanma Durumu	f	%
<i>Evet, kullanıyorum</i>	69	86
Her Gün	0	
Ara Sıra	28	
Nadiren, Çok Az	42	
<i>Hayır, kullanmıyorum</i>	11	14

Örneklemdaki Türkçe öğretmeni adaylarının Türkçe e-sözlükler ile birlikte görüşme formunda yabancı dil sözlüklerini kullanma durumları da incelenmiştir. Elde edilen bulgular incelendiğinde; 69'unun (%86) e-yabancı sözlük kullandığı, bu adayların 28'inin *Ara Sıra* ve 42'sinin ise *Nadiren* e-yabancı sözlüğe başvurduğu görülmektedir.

Buna karşın öğretmen adaylarının 11'inin (%14)'inin hiç e-yabancı sözlük kullanmadığı da belirlenmiştir. E-yabancı dil sözlüğü kullanan adayların yarısından fazlasının (n=43) internet arama motoru Google sözlük ve çeviri uygulamasından yararlandığı, 9'unun ise basılı sözlükleri de bulunan Redhouse, Oxford sözlüklerini kullandığı görülmüştür. E-yabancı dil sözlüğü kullanan diğer öğretmen adaylarından bazıları Tureng ve Zargan gibi internet erişimli sözlükleri belirtirken bazıları ise hiç sözlük belirtmemiştir. Bu bulgu, Türkçe öğretmeni olarak yetiştirilen adayların yabancı dil sözlükleri konusunda da belirli bir farkındalığa sahip olduklarını, aynı zamanda yabancı dillere dair gereksinimleri için daha çok genel ağ (internet) erişimli ve güncel sözlükleri kullanıldığını da göstermektedir.

6. Bir sözcüğün anlamını öğrenmek için basılı mı yoksa elektronik sözlük mü kullanırsınız? Neden? sorusu ile ilgili bulgular

Tablo 6. Basılı ve elektronik sözlüğü tercih etme durumları

Öğretmen Adayları	f	İfade edilen
Ö1,Ö4,Ö6,Ö8,Ö9,Ö12,Ö15,Ö16,Ö18,Ö21,Ö22,Ö26,Ö27,Ö28,Ö29,Ö31,Ö35,Ö36,Ö38,Ö39,Ö46,Ö50,Ö52,Ö54,Ö55,Ö61,Ö63,Ö66,Ö68,Ö70,Ö71,Ö72,Ö73,Ö75,Ö76,Ö77,Ö78,Ö79	38	Hızlı ulaşabildiğim için e-sözlük tercih ederim.
Ö2,Ö3,Ö5,Ö10,Ö11,Ö13,Ö17,Ö23,Ö24,Ö40,Ö41,Ö43,Ö48,Ö49,Ö56,Ö57,Ö64,Ö74,Ö80	19	Pratik, kolay kullanıma sahip olduğum için e-sözlük tercih ederim.
Ö14,Ö58	2	Güncel olduğum için e-sözlük kullanıyorum
Ö19,Ö20,Ö25,Ö45,Ö53,Ö59,Ö60,Ö65	8	Basılı sözlüğe ulaşamazsam e-sözlük kullanırım.
Ö7,Ö30,Ö32,Ö47,Ö62,Ö67	6	Güvenilir olduğum için basılı sözlük kullanmayı tercih ederim.
Ö33,Ö34,Ö37,Ö51,Ö69	5	Basılı sözlüğü tercih ederim
Ö42,Ö44	2	Hiç kullanmadım
	80	

Örneklemdaki Türkçe öğretmeni adaylarının bir sözcüğünün anlamını öğrenmek için basılı mı yoksa elektronik sözlüğe mi başvurduğuna dair bulgulara göre; adayların 38'inin (%47,5) amaca hızlı ulaşabildiği için e-sözlük tercih ettiği belirlenmiştir. Aynı zamanda 19'unun pratik ve kolay kullanımından, 2'sinin ise güncel olduğundan dolayı e-sözlük kullanmayı seçtiği de görülmüştür.

Bununla birlikte, 8 aday ise basılı sözlüğe ulaşamadığında e-sözlük kullanacağını belirtmiştir. 6 aday güvenilir olduğum için, 5 aday ise gerekçe sunmaksızın basılı sözlüğü tercih ettiğini ifade etmiştir. Buna karşın 2 aday hiç sözlük kullanmadığına dair beyanda bulunmuştur. Adaylar arasında hiç sözlük kullanmadığını beyan eden iki adayın olması, seçtiği bölüm ve mesleğe yönelik farkındalık açısından dikkat çekmektedir. Hızlı, kolay ve pratik olma gibi niteliklerinden dolayı e-sözlük tercihinin öne çıkması, teknolojinin insan yaşamına sunduğu fırsatların dikkate alındığını göstermektedir. Nitekim adayların bu fırsatlar doğrultusunda, basılıdan ziyade elektronik sözlükleri tercih etmeleri diğer yaşam alanlarındaki durum ile örtüşmektedir.

7. Yazım ve noktalama kuralları ile ilgili ihtiyaç duyduğunuzda basılı mı yoksa elektronik yazım kılavuzunu mu kullanırsınız? Neden? sorusu ile ilgili bulgular

Tablo 7. Basılı ve elektronik yazım kılavuzunu tercih etme durumları

Öğretmen Adayları	f	İfade edilen
Ö3,Ö7,Ö10,Ö11,Ö12,Ö13,Ö18, Ö25,Ö27,Ö28,Ö29,Ö37,Ö40, Ö48,Ö49,Ö56,Ö57,Ö61,Ö63, Ö68,Ö70,Ö71,Ö72,Ö74,Ö75, Ö78,Ö80	27	Pratik, kolay kullanım ve zamandan tasarruf sağladığı için e-yazım kılavuzunu tercih ederim.
Ö4,Ö8,Ö9,Ö16,Ö22,Ö23,Ö24, Ö26,Ö35,Ö38,Ö45,Ö52,Ö54, Ö55,Ö58,Ö59,Ö62,Ö64,	18	Hızlı ulaşabildiğim için e-yazım kılavuzunu tercih ederim.
Ö14,	1	Güncel olduğu için e-yazım kılavuzunu kullanıyorum
Ö5,Ö6,Ö36,Ö43,Ö50,Ö69, Ö76,Ö79	8	e-yazım kılavuzunu tercih ederim
Ö2,Ö15,Ö20,Ö21,Ö31,Ö46, Ö47,Ö53,Ö60,Ö65,Ö77	11	Basılı kılavuza ulaşamazsam e-yazım kılavuzunu kullanırım.
Ö1,Ö17,Ö19,Ö32,Ö39,Ö66, Ö67,Ö73,	8	Güvenilir olduğu için basılı yazım kılavuzunu kullanmayı tercih ederim.
Ö30,Ö33,Ö34,Ö41,Ö44,Ö51,	6	Basılı yazım kılavuzunu tercih ediyorum
Ö42	1	Hiç kullanmadım

Örneklemdaki Türkçe öğretmeni adaylarının yazım kuralları ile ilgili basılı mı yoksa elektronik yazım kılavuzuna mı başvurduğuna dair bulgulara göre; adayların 27'sinin (% 33,8) pratik, kolay kullanıma sahip olması ve zamandan tasarruf sağlamasından dolayı e-yazım kılavuzunu tercih ettiği belirlenmiştir. Ayrıca, adaylardan 18'i hızlı ulaşabildiği için, 1'i güncel olduğu için, 8'i ise gerekçe sunmaksızın e-yazım kılavuzuna başvurduğunu ifade etmiştir. Pratik, kolay ve hızlı ulaşma gibi gerekçelerle adayların sözcüklerin doğru yazımı için elektronik ortamdaki yazım kılavuzuna başvurması, günümüz yaşam koşullarının bireyden beklendiği hızla bilgiye ulaşma ve kullanma alışkanlığı ile açıklanabilir.

Buna karşın adaylardan 8'i güvenilir olduğu için, 6'sı gerekçe sunmaksızın basılı yazım kılavuzunu kullanacağını belirtmiştir. Buna ek olarak 11'i basılı kılavuza ulaşamadığında e-yazım kılavuzundan yararlanacağını da ifade etmiştir. Adaylardan 1'i ise hiç yazım kılavuzu kullanmadığını beyan etmiştir. Adaylar arasında hiç yazım kılavuzu kullanmadığını beyan eden bir adayın olması, seçtiği bölüm ve mesleğe yönelik farkındalık açısından dikkat çekmektedir.

Sonuç, Tartışma ve Öneriler

Bir dilin sözcük ve deyimlerini, söz varlığını tanımlarıyla birlikte çeşitli açılardan içeren sözlükler bir dilin duygu ve düşünceleri iletmede doğru ve etkili biçimde kullanılabilmesi için başvurulması gereken en temel kaynaklardandır. İletişim kurarken sözlü ya da yazılı anlatımda kullanacağımız sözcüklerin anlamlarını öğrenmek ve doğru biçimde kullanabilmek için sözlüklere başvurulur. Bununla birlikte bir sözcüğün anlamını bilmek o sözcüğün iletişimde kullanımı için yeterli değildir. Sözcüğün ne şekilde yazıya geçirildiği ve hangi kurallarla ifade edilebileceğine dair yazım kurallarına hâkim olmak gerekir. Bu bağlamda, ana dili olarak Türkçeyi öğretecek olan adayların temel dil becerilerini kullanırken ve iletişim kurarken sözlük ve yazım kılavuzundan en etkili biçimde yararlanabilmesi şüphesiz çok önemlidir. Bununla birlikte günümüzün teknolojik gelişmeleri ve oluşturduğu dijital ortamlar sözlük ve yazım kılavuzu gibi kaynakların kullanımını etkilemekte ve zamanla değiştirmektedir. Bugün internet/genel ağ üzerinden erişilen veya bilgisayar ve mobil cihazların uygulamaları ile başvurulabilen birçok sözlük ve yazım kılavuzu kullanılmaktadır.

Türkçe öğretmeni adaylarının e-sözlük ve yazım kılavuzu kullanma alışkanlıklarının araştırıldığı çalışma sonucunda; adayların %75'inin (n=60) basılı bir Türkçe sözlüğe ve yazım kılavuzuna sahip olduğu belirlenmiştir. Öğretmen adaylarının 38'inin bir sözcüğün anlamını ya da yazımını öğrenmek için, 12'sinin kitap okurken, 13'ünün gerektiğinde, ödev yaparken, rapor hazırlarken sözlük ve yazım kılavuzundan yararlandığı görülmüştür. Buna ek olarak adaylardan bazılarının ise merak ettiğinde, kendisine sorulan sorular için yazı yazarken ve yazdıklarını kontrol etmek için sözlük ve yazım kılavuzundan yararlandığı da tespit edilmiştir. Ayrıca, uygulamaya katılan ve meslek hayatında sözlük ve yazım kılavuzu kullanma alışkanlığı kazandıracak öğretmen adaylarından 6'sı sözlük ve yazım kılavuzundan hiç yararlanmadığını beyan etmiştir.

Türkçe öğretmeni adaylarının %87,5'inin (n=70) e-sözlük kullandığı, %12,5'inin (n=10) ise kullanmadığı tespit edilmiştir. Yine adayların %85'inin (n=68) e-yazım kılavuzu kullandığı %15'inin (n=12) ise kullanmadığı belirlenmiştir. Türkçe öğretmeni adaylarının elektronik yabancı dil sözlüğü kullanma durumlarına dair ise; adayların %86'sının (n=69) e-yabancı dil sözlüğü kullandığı, %14'ünün (n=11) ise kullanmadığı ortaya konulmuştur.

Bir sözcüğün anlamını öğrenmek için Türkçe öğretmeni adaylarından 59'unun ulaşılabilirlik, pratiklik, kolay kullanılabilirlik, güncellik gibi özelliklerinden dolayı e-sözlüğü tercih ettiği tespit edilmiştir. Buna karşın adayların 19'unun ise güvenilirlik, öncelik verme (basılı olmazsa) gibi sebeplerle basılı sözlüğü tercih ettiği ortaya konulmuştur.

Yazım ve noktalama ile ilgili ihtiyaç duyduğunda Türkçe öğretmeni adaylarından 54'ünün ulaşılabilirlik, pratiklik, kolay kullanılabilirlik, güncellik, zaman tasarrufu gibi özelliklerinden dolayı ve gerekçe sunmaksızın e-yazım kılavuzunu tercih ettiği belirlenmiştir. Buna karşın adayların 25'inin ise güvenilirlik, öncelik verme (basılı olmazsa) ve gerekçe sunmaksızın basılı yazım kılavuzunu tercih ettiği görülmüştür.

Bulgulardan hareketle, sözlük ve yazım kılavuzu kullanma konusunda hizmet içi dönemde önemli sorumlulukları olacak Türkçe öğretmeni adaylarının belirli düzeyde farkındalığa sahip olduğu anlaşılmaktadır. Örneklemedeki adaylardan önemli bir kısmının elektronik sözlük ve yazım kılavuzu kullanması ve bu tercihlerinin gerekçelerini ortaya koyabilmeleri bunun göstergesidir. Lisans döneminde söz konusu adaylara basılı sözlük ve yazım kılavuzlarının amaç ve işlevleri kavratılarak çağın teknolojik gerekleri ve yaşam koşulları doğrultusunda elektronik ortamlarda da kullanılması gerektiği gösterilmelidir. Türkçe öğretimi sürecinde teknolojinin bu imkânlarından hem öğretmenler hem de öğrencilerin etkin biçimde yararlanması sağlanmalıdır.

Araştırma ile, alanyazındaki bazı çalışmaların sonuçları arasında benzerlik söz konusudur. Chen (2010, s.275)'in e-sözlüklerin kullanımında artış yaşandığına dair araştırması elde edilen verileri desteklemektedir. Ayrıca, Alhaysony (2011, s.250)'un Arap öğrencilerin yabancı dil öğrenirken basılı sözlüklerden ziyade e-sözlük tercih ettiği çalışma sonuçları ile Al-Smael (2000)'in uygulama yaptığı öğrencilerin %64'lük bir oranda elektronik sözlük kullandığına dair elde ettiği sonuçlar araştırma bulgularını desteklemektedir. Bunlara ek olarak, Melanlıoğlu (2013)'nin ortaokul öğrencilerinin sözlük kullanma alışkanlıkları üzerine yaptığı çalışmada elektronik sözlük kullanma eğilimine sahip öğrencilerin olduğu ve bu eğilimin ileriki yıllarda artacağına dair tespitleri de araştırma sonuçlarını temellendirmektedir. Diğer taraftan Kolaç (2009)'ın öğretmen adaylarının sözlük kullanma alışkanlığına dair araştırmasında; adayların sözlük edinme oranlarının (%84'ünde yoktur) düşük olması ile araştırma verileri arasında tezatlık olmasına rağmen bir sözcüğün anlamını ve yazımını öğrenmek için internet ortamlarına (Türk Dil Kurumu ağ sayfası vb.) başvurmaya dair bulguları arasında örtüşme söz konusudur. Sözlük ve yazım kılavuzu kullanma ile ilgili alanyazındaki araştırmalarda elektronik ortamlara dair ortaya konulmuş sonuç ve öneriler de araştırma sonuçları ile aynı doğrultudadır (Kolaç, 2009; Erkinay, 2011; Özbay ve Melanlıoğlu, 2013; Dağtaş, 2014; Can ve Deniz, 2016).

Teknolojik gelişmelerle birlikte her alanda olduğu gibi bilgi edinme araçlarında da değişiklikler olmuştur. Bu bağlamda, sözcüklerin anlamını ve yazılışlarını öğrenmek için artık elektronik ortamdan da yararlanılması, tercih etmenin ötesinde bugün adeta bir zorunluluktur. Hem ana dili hem de yabancı dil olarak Türkçe öğretimi sürecinde bu gelişmeler dikkate alınmalıdır. Okul çağındaki öğrencilerin ve yetişkinlerin sözlük ve yazım kılavuzu edinme ve kullanma oranlarının iyileştirilmesinde günlük hayata hız ve kolaylık getiren elektronik ortam ve araçlardan mutlaka yararlanılmalıdır. Bu nedenle, Türkçe dersi öğretim programının çoklu medya kaynaklarından bilgiye erişme ve kullanma amacına uygun olarak e-sözlük ve yazım kılavuzlarından da Türkçe derslerinde yararlanılmalıdır. Öğrencilerine sözlük ve yazım kılavuzu kullanma alışkanlığı kazandıracak olan Türkçe öğretmenlerinin elektronik sözlük ve yazım kılavuzu kullanabilmesi ve alışkanlık hâlinde edinmesi çağın koşulları için bir gerekliliktir. Dolayısıyla, Türkçe öğretmenleri bu alışkanlıklara sahip olmalı, mesleğe başladıktan sonra da öğrencilerinin bu kaynakları etkin biçimde kullanımını sağlamalıdır.

Konu ile ilgili yapılacak araştırmalar için;

Sözlük ve yazım kılavuzu kullanma konusunda farklı öğrenim kademelerindeki öğrencilerin durumlarının tespit edilmesi;

Türkçe öğretmeni adaylarına lisans döneminde elektronik kaynak / ortam kullanımı konusunda teorik ve uygulama içeren çalışmaların yapılması;

Türkçe öğretmenlerinin ve diğer branş öğretmenlerinin elektronik ortamlardaki sözlük ve yazım kılavuzlarından yararlanma, öğretim sürecinde kullanma ve bu teknolojilere yönelik yaklaşımlarının tespit edilmesi önerilebilir.

Kaynakça

- Alhaysony, M. (2011). Dictionary look-up behavior of Saudi female EFL students. *European Journal of Social Sciences*, 26 (2), 250-267.
- Al-Smael, F. (2000). *A think-aloud protocols investigation of lexico-semantic problems and problem-solving strategies among trainee English-Arabic translators (BL)*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Durham Üniversitesi.
- Bağcı, H. (2011). İlköğretim 8. sınıf öğrencilerinin noktalama işaretleri ile yazım kurallarını Uygulayabilme düzeyi. *Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 6(1), 672-684.
- Boz, E. (2006). Sözlük ve sözlükçülük sorunları. Gürer Gülsevin ve Erdoğan Boz (Ed.), *Türkçenin Çağdaş Sorunları*. 1-44. Ankara: Gazi Kitabevi.
- Boz, E. ve Demirtaş, A.A. (2011), Türkçe Öğretmenlerinin Okul Sözlüğü Kullanma Konusundaki Tutum ve Davranışları. *Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, 3, 65-134.
- Budak, Y. (2000). Sözcük öğretimi ve sözlüğün işlevi. *Dil Dergisi*, 92,19-26.
- Can, A. ve Deniz, E. (2016). Ortaöğretim öğrencilerinin sözlüklere yönelik tutumları. *Milli Eğitim Dergisi*, 210, 320-336.
- Chen, Y. (2010). Dictionary use and EFL learning. A contrastive study of pocket electronic dictionaries and paper dictionaries. *International Journal of Lexicography*, 23 (3),275-306.
- Dağtaş, A. (2014). Ortaokul 7. sınıf öğrencilerinin elektronik sözlüklere yönelik görüşleri. *The Journal of Academic Social Science*, 2(7),542-555
- Erkinay H. K.(2011). Türkçe öğretmenlerinin yazım kılavuzu kullanma konusundaki tutum ve görüşleri. *International Journal of Social Science*, 4(1),1-24.
- Göçer, A. (2009). Türkçe eğitiminde öğrencilerin söz varlığını geliştirme etkinlikleri ve sözlük kullanımı. *Turkish Studies- International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 4(4); 1025-1055.
- Göğüş, B. (1978). *Orta Dereceli Okullarımızda Türkçe ve Yazım Eğitimi*. Ankara: Kadioğlu Matbaası.
- Göğüş, B. (1983). Ana dili eğitim programlarının niteliği. *Türk Dili Dil Öğretim Özel Sayısı*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- İbe Akcan, P. (2012). Türkçe öğretiminde sözlük kullanımı: Türkçe çalışma kitaplarında sözlüğe gönderen alıştırmalar. Ed. Aksan, M. ve Y. Aksan. *Türkçe öğretiminde güncel çalışmalar* (93-102). Ankara: Şafak Yay.
- İbe Akcan, P. (2015). Sözcük-kullanımbilimsel bilgi kaynağı olarak google: Basılı ve elektronik sözlüklerle karşılaştırmalı bir inceleme. 2. *Uluslararası Sözlükbilim Sempozyumu*, 3-4 Kasım 2015, İstanbul Üniversitesi.
- Karadağ, Ö.(2011). İlköğretim Türkçe sözlüklerinin hazırlanmasında temel ölçütler. *Türklük Bilimi Araştırmaları Dergisi*, 30,193-207.
- Karadüz, A. (2008). "Yazı" ve "yazım" kavramlarının dilin ses ve anlam öğeleriyle ilişkisi. *Turkish Studies- International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 3(6),422-448.

- Karagül, S. (2010). *İlköğretim 6-8. sınıf öğrencilerinin Türkçe dersi öğretim programında belirtilen yazım ve noktalama kurallarını uygulayabilme düzeyi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Kavcar, C., Oğuzkan, F. ve Aksoy, Ö. (2002). *Yazılı ve Sözlü Anlatım* (2.Baskı). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Kolaç, E. (2009). *Öğretmen adaylarının Türkçe Sözlük ve Yazım Kılavuzu kullanma konusundaki tutum ve görüşleri*. *Türk Dili* (691), 50-60.
- Korkmaz, Z. (1992). *Grammer Terimleri Sözlüğü*. Ankara: TDK Yayınları.
- Millî Eğitim Bakanlığı [MEB] (2015). *Türkçe dersi (1-8.sınıflar) öğretim programı*. Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- Melanlıoğlu, D. (2013). Ortaokul öğrencilerinin sözlük kullanma alışkanlıkları: nitel bir araştırma. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*, 2 (2), 266-284.
- Özbay, M. ve Melanlıoğlu, D. (2013). Türkçe öğrenen yabancıların sözlük kullanma becerileri üzerine bir araştırma. *Ana Dili Eğitimi Dergisi* 1(1), 13-23.
- Taylor, A. ve Chan, A. (1994). *Pocket electronic dictionaries and their use*. 6th EURALEX International Congress on Lexicography in Amsterdam, Netherlands. http://www.euralex.org/elx_proceedings/Euralex1994/67_Euralex_Andrew%20Taylor%20and%20Adelaide%20Chan%20%20Pocket%20Electronic%20Dictionaries%20and%20their%20Use.pdf (adresinden 09.07.2014 erişilmiştir.)
- Türk Dil Kurumu (2011). *Türkçe Sözlük*. Ankara: TDK Yayınları.
- Türk Dil Kurumu (2012). *Yazım Kılavuzu*. Ankara: TDK Yayınları.
- Yaman, H. (2010). İlköğretim ikinci kademe öğrencilerinin sözlük kullanma alışkanlıkları üzerine bir değerlendirme. *Türklük Bilim Araştırmaları Dergisi*, 27, 735-751.
- Yaman, H. ve Dağtaş, A. (2014). Ortaokul 6, 7 ve 8. sınıf öğrencilerinin sözlüklere yönelik tutumları: betimsel bir analiz. *Turkish Studies- International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 9(3), 1581-1597.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2011). *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri*. (8. Baskı). Ankara: Seçkin Yayınları.

